

ESIPUHE

– – sata vuotta sitten koulussa oli rihvelitaulu ja liitu, viisikymmentä vuotta sitten luokkahuoneen tärkeimmät esineet olivat mustepullo ja -kynä, sitten tulivat kuulakärkikynät ja tussit ja sen jälkeen tietokone – –. Tietokoneet ja tekstinkäsittelyohjelmat onkin saatava vakiovarusteiksi luokkahuoneisiin, myös aivan alimmille luokille. Ne ovat seuraavan sukupolven kirjoitusvälineitä. (Engen 2002: 46–47)

Tämä kirja perustuu *Tekstin tuottaminen tietokoneella vuosiluokilla 1–4* -nimiseen tutkimusprojektiin, joka toteutettiin vuosina 1999–2002. Tutkimukseen osallistui 14 luokkaa Norjasta, Suomesta, Tanskasta ja Virossa. Norjassa seurattiin vuosiluokkia 1–4 eli 6–9-vuotiaita oppilaita. Muissa maissa seuranta aloitettiin esikoululuokalta ja sitä jatkettiin kolmannen luokkaan asti. Norjalaiset tutkimusprojektin sivut ovat osoitteessa <http://ans.hsh.no/home/atr/tekstskaping/>.

Viimeksi kuluneiden 30 vuoden aikana tehdyt tutkimukset osoittavat, että kirjoittaminen on helpompaa kuin lukeminen. Tutkimusprojektissa otettiin tiedosta vaarin, käytettiin kirjoitusvälineenä tietokonetta ja käännettiin ilmaisu ”lukemaan ja kirjoittamaan opettaminen” muotoon *kirjoittamaan ja lukemaan oppiminen*. Tämän myötä äidinkielen osa-alueet puhuminen, kirjoittaminen, lukeminen ja kuunteleminen toimivat aiempaa tiiviimmässä vuorovaikutuksessa keskenään. Keskeiseksi toimijaksi tuli tietoa tuottava oppilas.

Koska tieto- ja viestintäteknikan (TVT) käyttö opetusmenetelmänä on viime vuosina yleistynyt opettajankoulutuksessa ja peruskoulussa, tieto- ja viestintäteknikkaa sekä lukemaan ja kirjoittamaan opettamista tulee tarkastella yhteisesti. Pysin tässä kirjassa kuvaamaan aihetta sekä teorian avulla että käytännön esimerkein edellä mainitun tutkimusprojektin pohjalta.

Kirjan tarkoitus on osoittaa muun muassa, että kokonaisvaltainen pedagogiikka ja siihen kuuluvat monipuoliset teemasisällöt, epämuodollinen opetus sekä esteettinen ja leikinomainen toiminta tekevät äidinkielen oppimisesta entistä laadukkaampaa. Kirja on tarkoitettu esi- ja alkuopetuksen opettajille ja sellaiseksi aikoville, opettajien täydennyskoulutukseen, rehto-

reille sekä lasten vanhemmille. Tähän suomennettuun versioon on lisätty jonkin verran suomalaiseseen kouluun liittyvää tietoa. Suomalaista lukijaa ajatellen kirjan alussa on Oulun yliopiston professori Riitta-Liisa Korkeamäen katsaus suomalaisiin opetussuunnitelmiin sekä kannanotto kirjassa esitetyn kokonaisvaltaisen pedagogiikan puolesta. Korkeamäki on tutkinut lukemisen ja kirjoittamisen oppimista ja opettamista. Hän on korostanut merkityksellisten tekstien osuutta oppimisprosessissa perinteisen mekaanisen äännekirjain-vastaavuuden opettamisen sijaan. Lukijan on hyvä ottaa huomioon, että Norjassa koulunkäynti aloitetaan kuusivuotiaana, joten Norjan ensimmäisen luokan oppilaat vastaavat Suomen esikoululaisia. Ruotsissa oppivelvollisuusikä on seitsemän vuotta ja kuusivuotiaat käyvät esikoululuokkaa, joka on integroitu peruskoulun ensimmäisen luokan kanssa.

Kirjassa on kolme osaa ja yhteensä 11 lukua. Ensimmäisessä luvussa esitellään pedagoginen peruskäsitys, joka on Norjan vuoden 1997 opetussuunnitelman lähtökohtana. Luvussa tarkastellaan lisäksi, miten tieto- ja viestintäteknikka sijoittuu opetussuunnitelmiin. Toisessa luvussa varoitetaan käyttämästä TVT:tä väärin, millä tarkoitetaan sitä, että huonolaatuisia ohjelmia käyttäessään lapsi toimii kuluttajana. Toisaalta nähdään TVT:n myönteiset vaikutukset, kun lapsi yksinkertaista tekstinkäsittelyohjelmaa käyttäessään toimii tekstin *tuottajana*. Kolmas luku osoittaa, miten fyysinen oppimisympäristö ja 2–4 käytettyä tietokonetta stimuloivat oppimista.

Neljännessä, viidennessä ja kuudennessa luvussa kuvataan käytännön esimerkein kirjoitustaidon kehittymistä vuosiluokilla 1–4. Seitsemännen luvun aiheena on käsin kirjoittaminen, ja siitä kerrotaan tutkimusprojektin ja opetussuunnitelmien näkökulmasta. Kahdeksannessa luvussa tarkastellaan sekä ”tietokoneiluokkien” että tavanomaisten ”käsinkirjoitusluokkien” kirjoitustaidon arviointia.

Yhdeksäs ja kymmenes luku ovat teoriapainotteisia. Niissä perustellaan, miksi *lukemaan* ja kirjoittamaan opettaminen on muutettu *kirjoittamaan* ja lukemaan oppimiseksi. Kirjan lopussa pohditaan koulun kehittämisen tulevaisuutta. Kirjallisuusluettelo sisältää sekä alkuperäisteoksen lähteet että mahdolliset ruotsalaiset painokset.

Esitän kiitokseni kaikille pilottiprojektiin osallistuneille opettajille, esikoulunopettajille ja varsinkin niiden 14 luokan oppilaille, jotka tekivät kanssamme yhteistyötä Norjassa, Tanskassa, Suomessa ja Virossa. Mene-

telmää on alettu käyttää sadoissa luokissa Norjassa, Tanskassa, Ruotsissa ja nyt myös Suomessa. Idean leviämisen ansiosta kokemustakin on kertynyt lisää.

Kiitokseni kaikille niille, joilta sain hyviä neuvoja norjalaisen painoksen työstämiseen. Suomalaisen painoksen yhteydessä haluan kiittää kääntäjä Eeva Silvennoista perusteellisesta käännöstyöstä ja professori Riitta-Liisa Korkeamäkeä, joka kirjoitti kirjaan suomalaisen puheenvuoron. Erityisesti haluan kiittää helsinkiläistä Munksnäskolonia ja Britt Bärlund Hiltusta, joka antoi suuren panoksensa pilottiprojektiin ja jonka avulla pääsin ensimmäistä kertaa kurkistamaan suomalaisen alkuopetuksen maailmaan. Kirjan suomenruotsalaiset tekstiesimerkit ovat peräisin hänen käytännön opetustyöstään.

Erityiskiitoksen saa Ragnhild.

Stordissa toukokuussa 2007

Arne Trageton